

EGY JÓL SZERKESZTETT TANKÖNYVKETTŐS

Dr. DÁVID ANDRÁS: *Anyanyelvünk I.*

Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1972.

VAJDA JÓZSEF: *Anyanyelvünk II.*

Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, Újvidék, 1971.

Ahogy édesanyánkat szeretjük, épp olyan természetes egyszerűséggel szeretjük anyanyelvünket. Gyakran azonban mostohán bánunk vele, mert megelőgszünk a rosszul »szabott« mondattal, a pongyola megfogalmazással, helytelenül használt kifejezéssel. Sokan keveset törődnek anyanyelvük csiszolásával, a világos, értelmes beszéddel, írással. A legkönnyebb ilyenkor arra hivatkozni, hogy nem anyanyelvemen végeztem tanulmányaimat, s ezzel sokan el is hárítanak magukról minden felelősséget. Szocialista társadalmunk gondoskodott arról, hogy mindenki anyanyelvén tanulhasson. Aki nem él ezzel a jogával, az sem marad magára a nyelvművelés terén, mert kb. egy évtizede szervesen folyik az anyanyelvpótlás szerbhorvát közép- és általános iskoláinkban a magyar anyanyelvű tanulók számára. Az alábbiakban két olyan jól szerkesztett könyvet szeretnék bemutatni, amelyek tankönyvek is, de egyben igényesen szerkesztett irodalmi szöveggyűjtemények is. Mindkettőnek címe azonos: az *Anyanyelvünk I.* szerzője dr. Dávid András, az *Anyanyelvünk II.* szerzője Vajda József.

Az egyre sokoldalúbb tevékenységet kifejtő Tankönyvkiadó Intézetünk aránylag gyors egymásutánban jelentette meg ezeket a könyveket, amelyek nemcsak tartalmukkal játszanak fontos szerepet a nyelvművelésben, hanem szép kivitellükkel is hatnak a közizlés fejlesztésére. (Az első kötetnek már második, átdolgozott kiadása is megjelent.)

Milyen elvek vezérelték az alkotókat?

Koncepciójuk megegyezik, ezt láthatjuk az azonos vagy hasonló című fejezetekből, de ez következik

abból is, hogy az első kötetet a középiskolák I. és II. osztályainak szánták, míg a II. kötetet a III. és IV. osztályosoknak.

Nyolc tematikai egységből áll az első kötet, amelyben nyelvünk legrégibb korszakaitól főleg a XIX. századig találunk szebbnél szebb szemelvényeket. Hat témakörre oszlik a második, inkább a XIX. és a XX. század irodalmából ad válogatást. A bevezető rész olvastán már érezzük azt a szeretetet és igyekezetet, amellyel az alkotók a tanulóhoz közeledtek, hogy kézen fogva vezessék őket a nyelvművelés rejtelmeibe, hogy megkönnyítsék számukra az újszerű munkát, és emellett, a gyakorlatban hasznosítható tudáson kívül szép olvasmányokat is adjanak utravalóul.

A kötetek mindegyik fejezetében a nyelvi és irodalmi anyagot bizonyos történelmi tudnivalók is kiegészítik. A *Nyelvünk életrajza* c. fejezetből képet kapunk a finnugor együttélésről, nyelvrokonainkról, a *Kalevala* világáról. Egy ábra szemléltetően mutatja a finnugor népek családfáját.

Az ősi rovásírás ábécéjétől a mondákon keresztül a magyar nyelvemlékek világába érkezünk. Találunk prózai és verses szöveget; sokat segítenek a melléjük adott értelmezések.

Nyelvünk fejlődése párhuzamosan haladt irodalmi műveltségünk európai szintre való emelkedésével. Fogalmakat alkothatnak maguknak a tanulók ennek a küzdelmes és fáradságos munkának minden jelentősebb fordulópontjáról kezdve Janus Pannoniustól, az egyéni költészet első megszólaltatójától irodalmunkban Balassin, Zrínyin, Kazin-

czyn, a híres nyelvújítón, majd Petőfin, Aranyon keresztül a XX. század nagyjaig.

A könyvek nemcsak nyelvi kultúránk vagy irodalmunk fejlődése szempontjából jelentős alkotások: nevelési szempontból is figyelemre méltóak a fejezetcímek és tartalmuk. Nézzünk meg egyet közelebbről. Az *Itt születtem én ezen a tájon* c. fejezet Petőfi örökszép versével, a *Szülőföldemennel* indul. Vidékünk táji jellegzetességei fonódnak egybe a későbbi szemelvényekben azzal a sorssal, amely az itt élő népeknek jutott osztályrészül a múltban (Papp Dániel: *Szállási Romeo*) és a megváltozott világban, 1945 után. A szocializmus szabad világának köszöntése csendül fel Thurzó Lajos versében:

Testvéreim, a mi hajnalunk kél az [légre
ragyogva, vörösén égve:
kis népek hajnala
az őszi Dunán...

A népköltészet is a legszebb szemelvények segítségével vonul be a tanulók tudatába kb. ötven oldalon. A szöveg mellett gyakran dallam is található, hogy az anyanyelv-ápolási órák új színnel gazdagodjanak, s felcsendülhessen olykor az énekszó is.

A könyvek segítségével a tanulók történelmi műveltsége is gazdagodhat, az egyes olvasmányok bemutatják legjelentősebb történelmi hőseinket: Bánk bán és Hunyadi Mátyást, Dózsa Györgyöt és Kossuth Lajost, Bemet és Damjanichot.

Nevelési szempontból jól felhasználható részek a „*Magyar, oláh, szláv bánat Mindigre egy bánat marad*” vagy a *Közös a harcunk, közös a feladatunk* címűek. Ezekben olyan írók gondolataival is találkozhatunk, akik már a múlt században fontosnak tartották a délszláv—magyar együttműködést, gyönyörködhetnek a szerb hősi énekek sikerkült magyar fordításában. Njegós, I. G. Kovács műveiben.

A tartalmi ismertetésen kívül szólnom kell arról is, hogyan segítik ezek a könyvek a tanár—diák munkáját. Módszertani szempontból több csoportra oszthatjuk az olvas-

mányok után következő utasításokat. A *megbeszélésekből* ötleteket meríthetünk az olvasmányok mondanójának, stíluszikai és nyelvi szépségeinek megbeszéléséhez. A *gyakorlatok* főleg a szókinccs bővítésére, a nyelvtani anyag elsajátítására szolgálnak. Foglalkoznak a szerzők a helyesírás fejlesztésével, nyelvhelyességgel és az általános műveltséghez szükséges megtanulandók ügyes, tömör összefoglalásával *Jegyezzük meg!* cím alatt.

Ez a minden tekintetben jól szerkesztett tankönyvkészítés olyan gazdag anyaggal rendelkezik, hogy nemcsak az órákon válogathat belőle a tanár, hanem házi olvasmányokat is kijelölhet.

Ha valami nagyon tetszik az embernek, azzal a szóval élünk: szívvel-lelket gyönyörködött. Ezeknél a könyveknél ezt még azzal is kibővíthetjük, hogy a nagy gondolat és hozzáértéssel válogatott képzőművészeti mellékletek szemet is gyönyörködtesnek, és harmonizálnak a szövegkörnyezettel, amelyben elhelyezték őket. Azt azonban felröghatnánk a Kiadónak, nem a szerzőknek, hogy miért nem közölt legalább egy-két színes reprodukciót.

Ami a legkevésbé tetszett, az az első kötet ajánlott olvasmányainak jegyzéke. Közülük nagyon sok a régi magyar irodalomból való, olyanok, amelyeket a magyar tagozatos tanulóival sem olvastatunk el. Pl.: Csokonai *Tempefői*, Madách *Civilizátor*, Vörösmarty *Vérnász* stb. Ezek helyett a XX. sz. íróit kellett volna ajánlani, akik mind téma, mind nyelv szempontjából érdekesebbek, vonzóbbak a mai fiataloknak. (Gárdonyi, Palotai Boris, Fejes Endre, Szabó Magda stb.)

Írói arcképcsarnok és irodalmi kislexikon található mindkét könyv végén, anyaguk elég gazdag, de a II. kötet közölhetne volna néhány jugoszláviai magyar író képét is.

Mindkét könyv a mai középiskolásoknak készült, hogy anyanyelvi ismereteiket gazdagítva igazán művelt emberré váljanak, de nagyon hasznos olvasmányul szolgálhatna mindazoknak az idősebbeknek is, akiknek anyanyelvi műveltségéről időben nem gondoskodtunk.

CSETVEI MÁRIA